

Istanbul Journal of Arabic Studies (ISTANBULJAS)

<http://dergipark.org.tr/istanbuljas>

Volume 2 Issue 1, 2019-1, p. 145-150

Submission /Başvuru: 12 March/Mart 2019

Acceptance /Kabul: 23 May/Mayıs 2019

Mehmet Güneç, Ahlakın Felsefi Dönüşümü, İstanbul, Vekitap Yayıncılık, 2018, 220 p/s. ISBN: 6056848216

Tanju Toka*

Bu çalışmada Doç. Dr. Mehmet Güneç'in Vekitap Yayıncılık'tan çıkan *Ahlakın Felsefi Dönüşümü* başlıklı kitabının bir değerlendirilmesi yapılacaktır. Ancak kitabın genel değerlendirmesinde, Türkçe ahlak felsefesi literatürüne yapmış olduğu katkı ve eserin tartıştığı temel problemlerden bahsetmeden önce, Güneç'ten bahsetmek faydalı olacaktır; çünkü bu eser, onun modern felsefe ve ahlak felsefesi alanında yoğunlaşan akademik çalışmalarının önemli bir ürünü olarak karşımıza çıkmaktadır.

2003 yılında İstanbul Üniversitesi Felsefe Anabilim Dalı'ndan "F. Nietzsche'nin Modernizm Eleştirisi" başlıklı teze yüksek lisanstan mezun olan Güneç, 2009 yılında ise aynı üniversite ve anabilim dalında "Kant'ın Tanrı Anlayışı" başlıklı doktora tezini tamamladı. Ayrıca Güneç'in *Ahlakın Felsefi Dönüşümü* eserinin dışında *Kant'ta Tanrı ve Tanrısallaştırılan Akıl* (2016) adlı eseri başta olmak üzere; Kant, Alman idealizmi ve modern felsefe alanlarında yayımlanan birçok makalesi de bulunmaktadır. Güneç, İstanbul Üniversitesi Felsefe bölümünde ders vermektedir.

İnsani davranışların iyi veya kötü olarak sınıflandırılmasını sağlayan nitelikler, huylar ve bunların etkisiyle gerçekleştirilen iradeli insani davranışlar şeklinde tanımlanan ahlak, felsefe tarihi boyunca filozoflar

* Arş. Gör., Erzurum Teknik Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü.
(tanju.toka@erzurum.edu.tr).

tarafından çeşitli şekillerde ele alınmıştır. Bu itibarla Güneç, *Ahlakın Felsefi Dönüşümü* isimli eserinde, ahlakın felsefe tarihi içerisinde geçmiş olduğu değişimleri/dönüşümleri, ahlak ile metafizik arasındaki ilişkiyi göz önünde bulundurarak tespit etmektedir. Nitekim eserdeki tartışmalardan, ahlakın felsefe içerisinde dönüşümünü sağlayan temel ilkenin ahlakın metafizik ile olan ilişkisiyle yakından ilişkili olduğu anlaşılmaktadır.

Eser isminin “Ahlakın Felsefi Dönüşümü” olması itibariyle eserin, ahlakın genel felsefe tarihindeki dönüşümü araştırma/inceleme iddiasında olduğunu çağırırsa da bu iddianın yalnızca Platon ve Aristoteles özelinde antik Yunan felsefesi ile modernleşme dönemi Batı felsefesiyle sınırlı kaldığını söylemek mümkündür. Diğer bir ifadeyle, yazar eser içerisinde, ahlakın felsefi dönüşümünün farklı bir dönemini temsil eden İslam felsefesindeki tartışmalara değinmemektedir. Ancak bu durumun, eserin iddiasını eksik bıraktığının farkında olan Güneç, konunun klasik İslam felsefesinde sahip olduğu derinliğinden kaynaklandığını belirtmektedir (s. 13-14).

Eser metodolojik bakımından incelendiğinde yazarın ahlakın felsefi dönüşümünü, tarihsel süreç içerisinde incelemekten daha ziyade onun felsefe tarihi içerisindeki yerini bütüncül bir şekilde tasvir etmeyi tercih ettiğini söylemek mümkündür. Nitekim yazarın ahlak hakkında ortaya konulması amaçlanan bu değişimi, felsefeci olması itibariyle yorumlama yoluna gittiği görülmektedir. Ayrıca eser boyunca takip edilen bu metodolojinin yazarın eserdeki temel amacıyla da uyumlu olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre yazar, temelde metafizik ile etik arasındaki ilişkinin birbirini tamamlayıcı bir şekle sahip olduğunu göstermek amacıyla olduğunu belirtmektedir (s. 81). Bu metot her ne kadar metnin takip edilmesi noktasında zorluklar yaratsa da bir felsefeci için ahlakın dönüşümü ve onun felsefe için neyi ifade ettiğini/değiştirdiğini ortaya koyması bakımından oldukça önemlidir. Bu yönüyle eser bir ahlak felsefesi tarihi kitabı olmaktan çok ahlakın felsefi dönüşümünü ele alan bir felsefi eser olma iddiasını taşımaktadır.

Bunun yanı sıra eserin öne çıkan bir diğer önemli özelliği ise yazarın dil ve üslup kullanımında göstermiş olduğu hassasiyettir. Buna göre yazar eser boyunca, felsefi kavramların yoğunlukta olduğu ağıdalı bir akademik dil ve metnin anlaşılmasını zorlaştıran kapalı bir üslup kullanmak yerine, sade bir

dil ve anlaşılır bir üslup kullanma amacındadır. Bu yönüyle eser, felsefe okuyucularına hitap etmenin yanı sıra, genel okuyucu kitlesine de hitap etmektedir. Bununla birlikte eser boyunca çeşitli yerlerde yazım ve imla hataları bulunduğunu da belirtmek gerekir.

Eser boyunca Antik Yunan felsefesinde ahlakın felsefi dönüşümü bağlamında sıklıkla başvurulan eserler arasında, Platon'un başta *Devlet* diyalogu olmak üzere; *Sofist*, *Phaidon* ve *Menon* diyalogları ile Aristoteles'in *Metafizik* ve *Nikomakhos'a Etik* eserleri bulunmaktadır. Mezkur eserlerin yanı sıra, modern felsefe bağlamında ise daha çok Kant'ın *Ahlak Metafiziğinin Temellendirilmesi* ve *Pratik Aklın Eleştirisi*'nin yanında Kierkegaard'ın *Korku ve Titreme*'si ile Nietzsche'nin *Ahlakın Soykütüğü Üstüne* adlı eseri incelenmiştir.

Eser, giriş, 12 ana bölüm ve sonuç kısmından oluşmaktadır. Yazar eserin giriş kısmında ahlak ile metafizik arasındaki ilişkinin öncelikle *nomos* ve *phusis* kavramları merkezinde Antik Yunan dünyasında kurulmaya başlandığına işaret etmektedir (s.7-15)._Güneç eserin sonuç kısmında ise, kitap boyunca tartıştığı problemleri felsefeci kimliğiyle yorumlayıp değerlendirmelerde bulunmaktadır (s. 193- 216). Ayrıca bu kısım, ahlakın felsefi dönüşümü problemi hakkında yazara ait özgün düşünceler taşıması bakımından ayrı bir öneme sahiptir.

Ahlakın metafizik ile olan ilişkisini Platon ile başladığını düşünen Güneç, Platon'un söz konusu düşüncesini önceleyen antik Yunan dünyasının düşünsel ortamını ayrıntılı olarak incelemektedir. Bu durum hem Platon'un felsefesinin kaynaklarını hem de kendisinden önceki felsefi tartışmaları göstermesi açısından oldukça önemlidir. Bu bağlamda yazar Presokratik filozoflardan Platon'a gelen süreçte gerçekleşen değişim ve dönüşümü *nomos* ve *phusis* kavramları ekseninde açıklamaktadır (s. 25-87). Ona göre buradaki değişim *nomosa* karşılık gelirken dönüşüm ise *phusise* karşılık gelmektedir. Ayrıca müellif, eser boyunca ele alınan problemlerin “*phusis* ile *nomos* arasındaki karşıtlığın yan bir ürünü” olarak görülmesi gerektiğini belirtmektedir (s. 29).

Güneç, Platon'un ahlakı “en yüksek iyi”yle ilişkilendirdiğini ve böylece ahlakın metafiziğe dönüşen bir şey haline geldiğini savunmaktadır. Buna

göre Platon için ahlak, metafizik disiplinin içindedir, çünkü en yüksek bilimin, yani metafiziğin konusunun iyinin kendisi olması gerekir (s. 110). Bu bağlamda Güneç, Platon felsefesinde “iyinin ne olduğu bilinmeden, elde edilmek istenenlerin ne olduğu bilinemez ve böylece hem devleti hem de kendini yönetme ancak bu iyinin iyi bir biçimde bilinmesiyle ilgili” olduğunu düşünmektedir (s. 110).

Güneç’e göre Aristoteles’te, Platon’da olduğu gibi ahlak ile metafizik arasındaki ilişki yoğun değildir. Ancak bu durumun Aristoteles’in ahlak ile metafiziği birbirinden ayırdığı şeklinde anlaşılması gerektiğini savunan yazar, Aristoteles’in bu ilişkiyi *eudaimonia* kavramı temelinde kurduğunu savunmaktadır. Buna göre Aristoteles’in, “metafiziği en üst türden yaşam biçimi” yapmakla Platon’dan farklı da olsa ahlak ile metafizik arasında bir ilişki kurmuştur. Ayrıca bu noktadan hareketle Güneç, Aristoteles’in, Platon’un felsefesini belirli ölçülerde kabul ettiğini düşünmektedir (s. 116).

Bununla birlikte Aristoteles’in ahlak ile metafizik arasında kurduğu ilişkiyi Platon’un görüşleri üzerinden değerlendiren Güneç, Aristoteles’in, “ahlakı kendi içinde inşa etmek isteyen bir yapıda kurduğunu” savunmaktadır (s. 125). Diğer bir ifadeyle Aristoteles, Platon’da olduğu şekliyle ahlakın metafizik alana kaymasını kabul etmemektedir (s. 128). Bu itibarla yazar, Aristoteles’in ahlakı “metafizikten ayrı bir yapı olduğu iddiasının iyi örneği” olduğu görüşündedir (s. 125).

Platon ve Aristoteles’ten sonra felsefeyi bu iki filozofun görüşlerinin yayılmasından ibaret olduğunu savunan Güneç, modern dönemde ahlakın felsefi dönüşümünü öncelikle metafizik ile din arasındaki ilişki bağlamında incelemektedir. Ona göre ahlak metafizikle başlayıp din ile devam eden bir sürece sahiptir (s. 125, 132). Bu noktada Antik dünya ile modern dünyayı karşılaştıran yazar, bu iki dünya arasındaki farkın filozofların görüşlerinin nasıl değerlendirildiğiyle ilişkili olduğunu savunmaktadır. Ona göre, antik filozoflar, insanların metafizik alan hakkındaki görüşlerini değiştirdiğini, ancak bu durumun kutsal olanın ortadan kaldırıldığı anlamına gelmediği, aksine bunun yerine önerdikleri şeyin “kutsalın gerçekte bu olduğu”, fakat buna karşın modern dönemi inşa eden filozoflar için böyle bir durum söz konusu değildir. Çünkü modern filozofları, “insanın ilerlemesinin açığa çıkarılmasında geleneksel değerlerin değersiz olmasını açığa çıkarmayı ya

da aşmayı insanlığın kendisine biçilmiş bir ahlak olarak gördükçe ahlaki değerlerin yapısını bozmaya başlamışlardır” (s. 131, 136). Güneç bu yaklaşımın dayandığı temel saiki, antik döneme karşıt olarak ortaya çıkan benliğin kendisini merkeze almasıyla açıklamaktadır. Nitekim ona göre bu tutum kendisini en açık bir şekilde modern dönemin *cogito*yla başlatılmasında göstermektedir (s. 149).

Bu çerçevede 17. ve 18. yüzyılda Avrupa’da meydana gelen değişim ve gelişimleri etik ile metafizik arasındaki ilişkisi bağlamında inceleyen Güneç, Hobbes özelinde modern filozoflar için ahlakın psikolojiye, psikolojinin de fiziğe dayandığını savunmaktadır. Bu durumu Aristoteles’teki *eudaimonia* kavramı ile karşılaştıran yazar, Aristoteles’in aksine, modern filozoflar için insanın eylemlerinde belirleyici temel meselenin insanın hayatta kalmak için nelerin yapılması gerektiğini belirlemesiyle ilgili olduğu görüşündedir (s. 137-140).

Modern dönemin genel karakteri olan aklın merkeze alınarak insanın anlam dünyasının yeniden inşa edildiğini düşünen Güneç, bu dönüşümün Kant ile farklı bir sürece evrildiğini savunmaktadır. Buna göre geleneksel dünya karşısında akıl Kant ile birlikte kendisine yeni bir metafizik temel oluşturma çabası içine girmiştir. Bu bağlamda yazar, Kant’ın inşa ettiği ahlak metafiziğinin modern dönemde “kaybolmaya yüz tutmuş bir dünyada yerine ikame edeceği bir metafizik yaklaşımın örneği” olduğunu ifade etmektedir (s. 178). Güneç bu durumun, yani bireyin merkeze alınmasıyla oluşturulan yeni bir ahlak anlayışının dinin Tanrı’yı merkeze alarak ürettiği ahlak anlayışıyla aynı olmadığını açık bir biçimde gösterdiğine inanmaktadır. Nitekim yazar bu meseleyi “Kant’ın otonomluğunun bireyin merkezde olmasına yönelik” olmasıyla açıklamaktadır (s. 179, 180).

Son söz olarak Güneç’in *Ahlakın Felsefi Dönüşümü* eseri, ahlakın metafizikle olan ilişkisi merkezinde, ahlakın antik Yunan felsefesi ile modern dönem felsefesinde geçirdiği dönüşümleri tarihsel sürecin dışında kalarak açıklama denemesine girmektedir. Eser boyunca karşılaşılan yazım ve üslup hatalarının yanı sıra araştırma probleminin filozofların eserleri merkezinde sistematik bir şekilde ele alınmaması metnin takip edilmesini zorlaştırmaktadır. Ancak bütün bunlar bu eserin felsefi bir eser olmasını

engellememektedir. Diğer bir ifadeyle, Güneç'in ahlakın, antik ve modern felsefelerde geçirdiği dönüşümleri, bir felsefeci kimliğiyle, eser boyunca yorumlaması, eseri ahlak felsefesi tarihi kitabı olmaktan çıkartıp, ona, söz konusu dönüşümü sorun edinen bir felsefe eseri kimliğini kazandırmaktadır. Bu itibarla Güneç'in bu kitabı metafizik ile olan ilişkisi merkezinde ahlakın felsefe tarihi içinde geçirdiği dönüşümleri anlamak/anlamlandırmak için herkesin okuması gereken bir eserdir.